

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра української мови та прикладної лінгвістики

**СУЧАСНИЙ ВОЄННИЙ ДИСКУРС: СЕМАНТИКА ТА
ПРАГМАТИКА МЕДІА**

Кваліфікаційна робота

на здобуття ОС «бакалавр»
студентки IV курсу
галузі знань 03 «Гуманітарні науки»,
спеціальності 035 «Філологія»,
спеціалізації 035.01 «Українська мова і
література», ОПП «Українська мова і
література та західноєвропейська мова»

Анастасії ТОМАШЕНКО

Науковий керівник:

к.філол.н., асистент кафедри
української мови та прикладної
лінгвістики

Святослав ШЕВЕЛЬ

«Допущено до захисту»

Протокол № 11 засідання кафедри
української мови та прикладної лінгвістики
ННІФ від 01.06.2023
Завідувач кафедри _____ **Сергій РІЗНИК**

КИЇВ – 2023

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ I. Загальнотеоретичні основи дослідження мультимодальних текстів сучасного військового дискурсу.....	6
1.1. Лінгвістична специфіка функціонування й типології дискурсу в сучасних мовознавчих дослідженнях.....	11
1.2. Комунікативні параметри дефініції та класифікації воєнного дискурсу.....	14
1.3. Мультимодальні тексти військового дискурсу.....	18
Висновки до першого розділу.....	24
Розділ II. Семантика та прагматика мультимодальних текстів сучасного воєнного дискурсу.....	27
2.1. Прагматика заголовків.....	27
2.2. Функціонування мультимодальних текстів сучасного воєнного дискурсу.....	30
Висновки до другого розділу.....	53
Висновки.....	54
Список використаної літератури.....	56
Список використаних джерел.....	59

ВСТУП

Останнім часом українські засоби масової інформації займають одне із провідних місць в маніпуляції громадською думкою, суспільною свідомістю, в інформаційних і психологічних операціях, тому в роботі ми розглянули особливості воєнно-політичного дискурсу сучасних українських ЗМІ. Мовна комунікація стає все більш сучасною, відносно доступною та достатньо ефективною формою зброї. Тому наше дослідження зосереджується на особливостях воєнно-політичного дискурсу сучасних засобів масової інформації. Вивчення воєнного дискурсу дозволяє нам не лише описати його структуру, функції та інші особливості, але й розкрити дискурсивні характеристики маніпуляції громадською свідомістю, проаналізувати семантику та риторичку інформаційних операцій. Ставлення читачів до учасників конфлікту і до самого конфлікту часто залежить від оцінки, від версій подій, які надали засоби масової інформації, оскільки вони мають значний маніпулятивний вплив на аудиторію. Крім того, дискурс преси, зокрема воєнно-політичний, впливає на сприйняття інформації, психологічні уявлення та ідеологічні позиції, що робить цікавим дослідження мовної структури пресового дискурсу про війну.

Ми розглядаємо дискурс у широкому розумінні як складне комунікативне явище, яке включає як усне спілкування, що має соціальний контекст і дає уявлення про учасників комунікації та їх характеристики, так і процеси створення та сприйняття повідомлень. У вузькому ж значенні дискурс – це зв'язана послідовність мовних одиниць, що створюється для слухача / читача в певний час, у певному місці, з певною метою.

Актуальність роботи полягає в тому, що сьогодні воєнний дискурс та його особливості є актуальним питанням в сучасній лінгвістиці. Ми живемо в час глобалізації, в час важливих політичних подій, які так чи інакше торкаються нашого суспільства. Роль засобів масової інформації надзвичайно важлива, адже саме вони висвітлюють події, доносять інформацію до читача,

попереджують, акцентують увагу на важливих. Саме з дописів ЗМІ ми швидко отримуємо новини, а креолізовані тексти привертають більше уваги та дають можливість не тільки прочитати, а й побачити, візуалізувати події. Зокрема в тих випадках, коли у дискурсі присутні неоднозначні висловлювання та метафоризм, які мають прихований когнітивний сенс.

Об'єктом роботи є корпус мультимодальних текстів воєнного дискурсу соціальних медіа.

Предмет – семантичні та прагматичні параметри сучасного воєнного дискурсу в медійній комунікації.

Метою роботи став аналіз воєнного дискурсу, репрезентованого в текстах українських ЗМІ 2022-2023 років.

Основні завдання:

-з'ясувати зміст поняття «воєнний дискурс», визначити найголовніші власне мовні та навколомовні параметри його функціонування;

-встановити категорійні ознаки та провести типологію мультимодальних текстів;

-дослідити функційно-прагматичну специфіку медійних мультимодальних текстів сучасного воєнного дискурсу

Методами дослідження стали загальнонаукові методи аналізу й синтезу інформації, методи контент-аналізу (для організації вибірки й виявлення текстів воєнного дискурсу як жанру інтернет-комунікації, систематизації зібраного матеріалу), методи лінгвістичного опису (встановлення співвідношення вербального й невербального в дискурсі, а також для виявлення формально-структурних і лінгвостилістичних особливостей досліджуваних текстів), методи семантичного аналізу (для характеристики лінгвістичних і паралінгвістичних засобів оформлення повідомлень).

Практичне значення полягає в тому, що на сьогодні воєнно-політичний дискурс сучасних українських засобів масової інформації

залишається поза увагою лінгвістів. Відсутність системного вивчення воєннополітичного дискурсу сучасної української преси і зумовлює новизну та значення нашого дослідження.

РОЗДІЛ І
ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ
МУЛЬТИМОДАЛЬНИХ ТЕКСТІВ СУЧАСНОГО ВІЙСЬКОВОГО
ДИСКУРСУ

Дискурс (від фр. Discours – промова, розмова на тему чогось) – єдність мовлення та ситуації, в якій воно відбувається. Включає як перебіг мовлення, так і його передумови, обмеження та результати, позамовний контекст і невисловлені цілі й наміри, які супроводжують акт мовлення.

Дискурс (франц. discours – мовлення, промова, виступ від лат. Discursus – здогад, міркування) – комунікативна подія, що може бути описана або як послідовність пов'язаних один з одним мовленнєвих актів (або висловлень), або як певна послідовність речень, що складають основу такого опису (тобто предикацій; в англо-американській традиції клауз) [7, с. 206].

Дискурс – ситуативно обумовлена інтерсуб'єктна мовленнєво-розумова діяльність, спрямована на взаємну орієнтацію у життєвому просторі на основі надання мовній формі семіотичної значущості [9, с. 11].

Дискурс (фр. discours – промова, виступ) – 1) зв'язане мовлення в конкретних соціокультурних, психологічних умовах. Д. відбиває ситуацію безпосередньої мовної діяльності з урахуванням форми спілкування, поведінки, міміки, жестів мовця; 2) текст разом з умовами його творення і сприймання, динамічний контекст культури, в якому здійснюється прочитання тексту та його вплив на свідомість читача [6, с. 47].

Дискурс – складний соціолінгвістичний феномен сучасного комунікативного середовища, який, по-перше, детермінується (прямо чи опосередковано) його соціокультурними, політичними, прагматично-ситуативними, психологічними та іншими (конституюючими чи фоновими) чинниками, по-друге, має «видиму» – лінгвістичну (зв'язний текст чи його семантично значущий та синтаксично завершений фрагмент) та «невидиму» – екстралінгвальну (знання про світ, думки, настанови, мету адресанта,

необхідні для розуміння цього тексту) структури і, по-третє, характеризується спільністю світу, який будується впродовж «розгортання» дискурсу його репродуцентом (автором) та інтерпретується його реципієнтом (слухачем, читачем тощо) [1].

У сучасному тлумаченні існує кілька дефініцій дискурсу:

1. інтерактивний і трансактивний тип комунікативної діяльності з різними формами вияву й відбувається у межах конкретного каналу спілкування, регулюючись стратегіями і тактиками учасників спілкування; синтез когнітивних, мовних і позамовних чинників, які формують мовленнєві жанри і мовленнєві акти;
2. зв'язний текст у контексті багатьох конститувальних і фонових чинників – соціокультурних, психологічних та ін.; текст, занурений у життя з усім спектром позамовних чинників і подій; текст у сукупності соціокультурних, прагматичних, психологічних та інших чинників;
3. замкнута цілісна комунікативна ситуація (подія), у яку занурено текст і комунікантів, що є результатом різних чинників (останні опосередковують спілкування і розуміння (до них належать соціальні, культурні, етнічні та інші чинники));
4. мовлення, здебільшого усне / стиль, підмова мовленнєвого спілкування;
5. зразок мовленнєвої поведінки, що відбувається у відповідній соціальній сфері, з відповідним інвентарем змінних (політичний, науковий, медичний та інший дискурс). [7, с. 206].

Найвичерпніше трактування цього поняття знаходимо у працях сучасного вітчизняного лінгвіста Ф. Бацевича, його точки зору ми і дотримуємося у своєму дослідженні. «Дискурс – тип комунікативної діяльності, інтерактивне явище, мовленнєвий потік, що має різні форми вияву (усну, писемну, паралінгвальну), відбувається в межах конкретного каналу

спілкування; синтез когнітивних, мовних і позамовних (соціальних, психічних, психологічних тощо) чинників, які визначаються конкретним колом «форм життя», залежних від тематики спілкування, має своїм результатом формування різноманітних мовленнєвих жанрів» [2, с. 154]. У теорії висловлювання або прагматиці «дискурсом» називають вплив висловлювання на його отримувача і його внесення (занурення) у «висловлювану» ситуацію (яка передбачає суб'єкта висловлювання, адресата, момент і певне місце висловлювання);

Деякі мовознавці дають таке визначення дискурсу – це текст, занурений в ситуацію спілкування та як спілкування за допомогою тексту [3] інші підкреслюють, що дискурс – це не просто потік мовного спілкування, але й мовна поведінка суб'єкта ідеології, обмежена рамками, конкретними обставинами життя людини. Крім того, вчені мають і широке розуміння цього мовного явища та позиціонують його як інтегральний феномен, мисленнєво-комунікативну діяльність, яка протікає у широкому соціокультурному контексті; сукупність процесу і результату, що включає як позалінгвальний, так і лінгвальний аспекти [4, с. 21] .

У 1950-х роках Зенон Харріс використав терміни "дискурс" та "аналіз дискурсу" для вивчення текстів у контексті соціокультурної ситуації. Пізніше у французькій лінгвістичній науці термін "дискурс" став позначати мову та мовлення. На початку 1970-х років "дискурс" часто вживався як синонім до терміна "функційний стиль". У лінгвістичних словниках термін "дискурс" пояснюється як зв'язний текст, усно-розмовна форма тексту, діалог, група висловлень, пов'язаних між собою за змістом, а також як мовленнєве творіння у письмовій або усній формі. Сприйняття дискурсу як виключно "текстової" категорії початково було обумовлене тенденціями лінгвістики того часу.

- 1) намаганням вивести синтаксис за межі речення, що й було втілено, наприклад, у макросинтаксисі Т. ван Дейка, а також у синтаксисі тексту В. Дресслера, одного із засновників лінгвістики тексту;

- 2) успіхами у вивченні мовної прагматики, теорії мовленнєвих актів;
- 3) трактуванням мовлення як соціальної дії;
- 4) прагненням до інтеграції гуманітарних досліджень тощо.

Наприкінці 70 – початку 80-х років ХХ ст. поняття «текст» і «дискурс» поступово розмежовуються. «Текст» починає усвідомлюватися як статичний об'єкт, а «дискурс» – як спосіб його актуалізації в певних ментальних та прагматичних умовах.

Першим, хто закріпив за терміном «дискурс» нове значення («мовлення, невід'ємне від того, хто говорить», або «мовлення плюс той, хто говорить»), був Еміль Бенвеніст. У 80-90-х роках тлумачення дискурсу як складної комунікативної події, що охоплює, крім тексту, й екстралінгвістичні чинники (знання про світ, думки, настанови, мету адресата), стає визначальним. Водночас виникає проблема спеціальних методів дослідження дискурсу. Одну з найвідоміших і конструктивних програм дослідження дискурсу було викладено спочатку в статті Тьона ван Дейка, а згодом і в його праці (у співавторстві) «Стратегії сприйняття дискурсу» (1978, 1983). У цьому напрямі дискурс кваліфіковано як складне когнітивне утворення, аналіз якого потребує структур для репрезентації знань, закладених у дискурс або ініційованих дискурсом, а також структур для репрезентації його концептуальної організації.

М. Стаббс виділяє три основні характеристики дискурсу:

- 1) у формальному відношенні – це одиниця мови, що перевищує за обсягом речення;
- 2) в плані змісту дискурс пов'язаний з використанням мови в соціальному контексті;
- 3) за своєю організацією дискурс є інтерактивним, тобто діалогічним.

Схожою є позиція Д. Шифрін, яка виділяє три підходи до поняття «дискурс». Перший підхід, що здійснюється з позицій формально чи структурно орієнтованої лінгвістики, визначає дискурс як два або кілька

речень, пов'язаних між собою за змістом. Другий підхід дає функціональне визначення дискурсу як «будь-якого вживання мови». Цей підхід визначає обумовленість аналізу функцій дискурсу вивченням функцій мови в широкому соціокультурному контексті. Третій підхід визначає дискурс як висловлювання і наголошує на взаємодії форми та функцій. У цьому випадку дискурс розуміється не як примітивний набір ізольованих одиниць мовної структури «більших за речення», а як цілісна сукупність функціонально організованих, контекстуалізованих одиниць вживання мови [25].

П. Серіо виділяє 8 значень терміну «дискурс»:

- 1) еквівалент поняття «мовлення»;
- 2) одиниця, що за розмірами перевищує фразу;
- 3) вплив висловлювання на його одержувача з врахуванням ситуації висловлювання;
- 4) бесіда, як основний тип висловлювання;
- 5) мовлення з позиції мовця на протигагу оповіданню, яке таку позицію не враховує;
- 6) вживання мовних одиниць, їх мовленнєву актуалізацію;
- 7) соціально чи ідеологічно обмежений тип висловлювань (напр. політичний дискурс);
- 8) теоретичний конструкт, призначений для вивчення умов продукування тексту.

Л. Гренобл у статті "Аналіз дискурсу" зауважує, що спочатку термін "дискурс" у англійській науковій літературі використовувався для опису контрольованого мисленнєвого процесу, результат якого повинен бути організованим і чітко вписуватися в ідейний контекст [22]. В лінгвістиці термін "дискурс" вперше вжив З. Харріс у 1952 році у статті, присвяченій аналізу мови реклами.

Інший погляд на це питання висловлює британський вчений Гай Кук у своїй книзі "Дискурс". Він стверджує, що існують два різних типи мови. Один

з них є абстрактною формою, створеною для вивчення мовних правил, тоді як інший використовується для передачі інформації і сприймається як зв'язний. Згідно з Г. Куком, цей останній тип мовлення є дискурсом, а аналіз, що додає дискурсу зв'язність, є дискурсивним аналізом. Важливо зазначити, що різниця між цими двома типами мови більше залежить від сприйняття або використання конкретного уривка мовлення, ніж від його суті.

Гай Кук також вважає, що дискурсом може вважатися будь-що, починаючи від виклику або промови до роману або великої судової справи. Він підкреслює, що для дискурсу необхідна наявність трьох контекстів: текстуального, соціального і психологічного. Оскільки чіткі визначення завжди складні, британський дослідник пропонує розрізняти усний дискурс і письмовий текст.

У статті "Критичний аналіз дискурсу в трансдисциплінарних дослідженнях" Н. Ферклаг розглядає дискурс як соціокультурний феномен. Автор вважає, що мовне використання дискурсу є частиною суспільних відносин і процесів, що систематично впливають на його властивості, включаючи лінгвістичні форми, які з'являються в текстах. Один з аспектів цього феномена є суспільний, який є невід'ємною складовою дискурсу і вказує на те, що мова є матеріальною формою ідеології.

1.1. Лінгвістична специфіка функціонування й типології дискурсу в сучасних мовознавчих дослідженнях

Дискурсологія як наука про дискурс сформувалася в лінгвістиці впродовж 70-80-х рр. 20 ст. Вона вивчає текстуальний, соціальний і психологічний аспекти дискурсу; пов'язана з комунікативною лінгвістикою, соціолінгвістикою, соціальною психологією, лінгвістикою тексту [6].

В. І. Карасик виділяє такі підтипи дискурсу, як політичний, адміністративний, юридичний, військовий, релігійний, медичний, діловий,

рекламний, педагогічний, спортивний, науковий, електронний (інтернет-дискурс), дискурс засобів масової інформації і т. ін.

На основі аналізу наукової літератури воєнний дискурс визначено як усний чи письмовий комунікативний акт, використовуваний для реалізації формального чи неформального спілкування у військовому контексті. Такий дискурс описує військові дії, звання, зброю, тактику ведення війни, організацію військових формувань тощо. Текстам військової тематики властиві певні лексичні особливості. До них належать: військові терміни, аббревіатури, неологізми, військові афоризми, прислів'я та цитати, фразеологічні одиниці, сленг, а також значна кількість метафоричних елементів, використаних для впливу на емоції аудиторії. Під «воєнним дискурсом» ми розуміємо текст як комунікативну підсистему мовлення в сукупності з позамовними – прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими чинниками.

Ю. Дуброва дає таке визначення: «Воєнний дискурс – це сукупність мовних творів, які створюються в межах військової сфери спілкування, що регламентується певними правилами, традиціями і досвідом та знаходить відображення у виборі мовних засобів» [12, с. 138].

Воєнний дискурс розуміємо як мовленнєве утворення (усне або письмове), що стосуються сфери ведення бойових дій (воєнного конфлікту), репрезентується вербальними та невербальним засобами вираження, актуалізується у певному ситуативному контексті зі збереженням конкретного прагматичного потенціалу. Важливою рисою сучасного воєнного дискурсу є його широке “розчинення” у ЗМІ. Тому воєнний дискурс на кшталт мас-медійного бере участь у створенні, вираженні, поширенні та впровадженні у масову свідомість певних думок, суджень, оцінок, стереотипів і забобонів по відношенню до суспільних, соціальних, політичних, етнічних та інших груп.

Воєнний дискурс належить до інституційного (статусно-орієнтованого) дискурсу, тобто такого, що передбачає спілкування у заданих

рамах статусно-рольових відносин. У нашій роботі аналізуємо воєнно-політичний дискурс, який деякі науковці називають воєнним дискурсом.

У воєнному дискурсі центральним поняттям виступає гіперконцепт «війна», який структурується системою таких субконцептів, як

- 1) конфлікт;
- 2) збройні дії;
- 3) учасники воєнний дій;
- 4) зброя.

Кожен дискурс, включаючи воєнний, пов'язаний з конкретними історичними умовами і може бути розглянутий як трансформована когнітивно-лінгвальна форма відображення соціальних відносин, в межах яких він функціонує. З іншими словами, функціонування дискурсу нерозривно пов'язане з історичними та соціокультурними умовами, що його породжують. Історичність та соціальність є двома характеристиками дискурсу.

Оскільки дискурс прямо пов'язаний зі суспільством, воєнний дискурс належить до соціального аспекту війни, а саме до щоденного воєнного дискурсу, який зустрічається у зведеннях, доповідях, політичних інтерв'ю. З іншого боку, дискурс має когнітивний аспект, що означає наявність знань, переконань, вірувань, цінностей, норм, стереотипів та інших елементів. Дискурс є основним джерелом, що формує і поширює переконання, уявлення та забобони, які важливі в різних літературних жанрах про війну.

Досліджуючи дискурс, враховують такі аспекти: відрізнення та ідентифікація дискурсу з предметом дослідження різних наук; розгляд дискурсу як вияву культурної комунікації; врахування етнокультурних особливостей спілкування; аналіз культурно-історичних аспектів комунікації; вивчення соціальних, вікових та статевих характеристик учасників комунікації; аналіз типів та форм мовлення, принципів побудови повідомлення, його риторики; дослідження мовлення окремої особи та груп людей.

1.2. Комунікативні параметри дефініції та класифікації воєнного дискурсу

Можна виділити два основні види воєнного дискурсу: формальний і неформальний військовий дискурс. У широкому розумінні формальний дискурс охоплює військові матеріали, такі як військово-наукові, військово-політичні, військово-технічні тексти, а також акти військового управління (різні військові документи). До формального військового дискурсу належать військові документи, пов'язані з життям і діяльністю військ і військових установ збройних сил. З точки зору словникового складу формальний дискурс представлено літературною (як нейтральною, так і термінологічною) лексикою та фразеологією. Формальний військовий дискурс характеризується вживанням вузькоспеціальної та міжгалузевої термінології.

Неформальний військовий дискурс включає розмовну лексику (як літературну, так і не літературну) та фразеологією, що включає професіоналізми та жаргонізми. Під професіоналізмами військової сфери ми розуміємо еквіваленти або аналоги військових термінів, а під військовим жаргоном – ненормативну, неформальну, стилістично знижену, функціонально обмежену мову, яку використовують військовослужбовці для досягнення певних мовних цілей (виразності, оцінки, евфемізму тощо) [10, с. 17]. Неформальний військовий дискурс охоплює безпосереднє неформальне спілкування у військовому середовищі та поза його межами. Це спілкування репрезентовано лексикою та фразеологією розмовного характеру. Здебільшого військовий неформальний дискурс представлено художніми текстами або репортажами військових кореспондентів з місць подій.

Воєнний дискурс чи військова комунікативна подія є невід'ємною частиною воєнного життя нації. Воєнна ситуація, яка, в першу чергу, вербалізується у ВД, сприймається як свого роду “діалог” з іншими людьми та культурами, здатний відображати мовні, культурологічні, соціальні,

економічні, політичні, етнічні, національні та інші ментальні поля картини світу певної лінгвокультурної групи.

Окремо можна виділити тексти, що мають міждискурсивний статус, займаючи проміжне положення між двома частинами військового дискурсу, формальною та неформальною. До таких текстів ми відносимо військову публіцистику, вони є військовими лише за своєю тематикою і в основному мають риси, притаманні газетним і публіцистичним текстам.

Отже, проаналізувавши статті науковців, що вивчали поняття дискурсу в загальному, а також поняття воєнного дискурсу, можна зробити висновки, що воєнний дискурс – мовленнєве усне або писемне утворення, що стосується воєнного конфлікту, використовується для реалізації спілкування у воєнному контексті. Сучасний воєнний дискурс тісно пов'язаний із соціальними медіа, тому має вплив на свідомість людей, їх суджень та оцінок прочитаного.

Особливий інтерес викликають певні положення відомих українських лінгвістів І. Шевченка та О. Морозової, які пропонують наступні критерії для розрізнення типів і підтипів дискурсу:

- 1) за формою: усний і письмовий;
- 2) за видом мовлення: монологічний або діалогічний;
- 3) за адресатним спрямуванням: інституційний і персональний;
- 4) за умов різних настанов і комунікативних принципів: аргументативний, конфліктний та гармонійний дискурси;
- 5) за соціально-ситуативним параметром: політичний, адміністративний, юридичний, військовий, релігійний, медичний, діловий, рекламний, педагогічний, спортивний, науковий, медійний (дискурс засобів масової інформації), електронний (інтернет-дискурс), тощо;
- 6) за різноманітними характеристиками адресанта й адресата: соціально-демографічний критерій (дитячий, підлітковий дискурси та дискурс людей похилого віку, дискурс жіночий і чоловічий, дискурс мешканців міста

й села); соціальнопрофесійний критерій: дискурс моряків, будівельників, шахтарів; соціально-політичний критерій (дискурс комуністів, демократів);

7) за функціональною та інформативною складовими: спілкування інформативне (емотивний, оцінний, директивний дискурси) та фактичне;

8) за критерієм формальності та змістовності у функціонально-стильовому аспекті відповідно до жанрів і реєстрів мовлення: художній, публіцистичний, науковий, офіційний і неофіційний, та інші [4, с. 233].

Згідно з цією класифікацією, воєнний дискурс (ВД) можна вважати складовою частиною суспільно-політичного дискурсу і має пряму взаємозв'язок з публіцистичним, науковим, технічним і художнім дискурсами. ВД є соціально-професійним дискурсом, що стосується військової діяльності та війни як у її традиційних, так і в сучасних формах. Під "військовим дискурсом" розуміється текст, який функціонує як комунікативна підсистема мовлення разом із позамовними факторами, такими як прагматичні, соціокультурні, психологічні та інші чинники.

Компонентами військового дискурсу є дискурс військових про війну та їхню діяльність (військовий побут, розваги), дискурс політиків про війну та дискурс засобів масової інформації, які висвітлюють військові події.

За формою, військовий дискурс може бути представлений як монологічне висловлювання (накази, доповіді, розпорядження, зведення, промови, статті, огляди і т.д.), так і діалогічним спілкуванням (між військовослужбовцями, журналістами, політиками і т.д.).

Одна з перших спроб класифікації дискурсів була здійснена засновником комунікативної філософії Ю. Габермасом. Він виділив п'ять видів дискурсу, які реалізуються залежно від ситуації:

1) дискурс як засіб комунікативної дії (наприклад, розмова з метою інформації та навчання або заздалегідь організований диспут);

- 2) дискурс як засіб ідеологічного впливу, тобто комунікативна дія, яка лише позірно приймає форму дискурсу (усі форми ідеологічного виправдання);
- 3) терапевтичний дискурс (психоаналітична розмова між лікарем і пацієнтом);
- 4) нормальний дискурс, який слугує обґрунтуванню проблематичних претензій на значення (наприклад, наукова дискусія);
- 5) нові форми дискурсу (навчання за допомогою дискурсу замість дискурсу як засобу для інформації та інструкцій, модель вільної семінарської дискусії за Гумбольдтом) [16].

У сучасному тлумаченні існує кілька дефініцій дискурсу:

1) інтерактивний і трансактивний тип комунікативної діяльності з різними формами вияву й відбувається у межах конкретного каналу спілкування, регулюючись стратегіями і тактиками учасників спілкування; синтез когнітивних, мовних і позамовних чинників, які формують мовленнєві жанри і мовленнєві акти;

2) зв'язний текст у контексті багатьох конститувальних і фонових чинників – соціокультурних, психологічних та ін.; текст, занурений у життя з усім спектром позамовних чинників і подій; текст у сукупності соціокультурних, прагматичних, психологічних та інших чинників;

3) замкнута цілісна комунікативна ситуація (подія), у яку занурено текст і комунікантів, що є результатом різних чинників (останні опосередковують спілкування і розуміння (до них належать соціальні, культурні, етнічні та інші чинники));

4) мовлення, здебільшого усне /стиль, підмова мовленнєвого спілкування;

5) зразок мовленнєвої поведінки, що відбувається у відповідній соціальній сфері, з відповідним інвентарем змінних (політичний, науковий, медичний та інший дискурс).

1.3. Мультимодальні тексти військового дискурсу

Мультимодальні тексти – це тексти, що поєднують у собі різні модальності, тобто способи передачі інформації, такі як мова, зображення, звук, жести, рух та інші. Замість традиційного одномодального тексту, який використовує лише писемну або усну форму мовлення, мультимодальні тексти використовують різноманітні засоби виразності для передачі повідомлення.

Мультимодальні тексти можуть включати такі елементи, як:

1. Текст: писемні слова або фрази.
2. Зображення: фотографії, малюнки, діаграми, графіки тощо.
3. Звук: музика, голоси, звукові ефекти, мовлення тощо.
4. Відео: рухомі зображення, анімація, фільми.
5. Жести та рух: міміка обличчя, жести рук, тілесний рух.

Наприклад, мультимодальний текст може бути презентацією зі словесним поясненням, використовуючи слайди з текстом, зображеннями та звуковим супроводом. Іншим прикладом може бути відеоролик, де комбінуються мовлення ведучого, візуальні ефекти, музика та ілюстрації.

Мультимодальні тексти стають все більш поширеними в сучасному світі, особливо з розвитком технологій, таких як інтернет, мобільні пристрої та соціальні медіа. Вони дозволяють більш ефективно комунікувати та передавати інформацію, оскільки різні модальності можуть підкреслювати, посилювати та доповнювати одна одну, забезпечуючи багатогранніше сприйняття та розуміння контенту.

У процесі пошуку нових засобів виразності людина створює нові різноманітні форми образотворчого оповідання, прикладом яких є креолізовані тексти. У сучасній міжкультурній комунікації постійно зростає роль полікодових (креолізованих) текстів, де іконічні засоби разом з вербальними відтворюють картину світу, шкалу цінностей, естетичні ідеали нації. Креолізовані тексти набувають усе більшого поширення в сучасній

комунікації і є одним з найбільш успішних її засобів. Усвідомлення зростання значущості креолізованих текстів в інформаційному фонді суспільства, потреба більшого здобування з тексту як вербальної, так і невербальної інформації для підвищення ефективності мовленнєвої комунікації стають найважливішими чинниками у вивченні та описанні інвентарю засобів, які утворюють креолізовані тексти.

Креолізовані тексти – це складне текстове утворення, що поєднує вербальні та невербальні елементи. Разом вони впливають на читача, створюючи комплекс образів, які супроводжують зміст прочитаного.

Класифікація мультимодальних текстів може варіюватись залежно від контексту та підходів авторів. Однак, основними класифікаціями мультимодальних текстів є:

- 1) За форматом: цифрові, паперові, онлайн, офлайн, відео, аудіо, графічні та інші.
- 2) За цільовою аудиторією: дитячі, наукові, популярно-наукові, художні, навчальні та інші.
- 3) За типом знакових систем: текстові, візуальні, аудіовізуальні, графічні та інші.
- 4) За способом подання інформації: інтерактивні, динамічні, статичні, адаптивні, мультилінгвальні та інші.
- 5) За функціональним призначенням: рекламні, інформаційні, навчальні, наукові, художні та інші.
- 6) За використовуваними знаковими системами: мова, зображення, символи, діаграми, графіки, аудіо та інші.

Креолізований текст - це особливе явище, в якому вербальні і невербальні компоненти поєднуються в одну візуальну, структурну, смислову і функціональну цілісність, яка має комплексний прагматичний вплив на адресата.

Загалом, креолізація включає поєднання засобів різних семіотичних систем в контексті тексту. Вербальні тексти включають образотворчі компоненти, які співіснують з вербальною частиною і мають значний вплив на інтерпретацію тексту. Технічні аспекти оформлення тексту, такі як шрифт, колір, фон, орфографія, пунктуація, словотворення, іконічні символи та графічне оформлення вербального тексту, також впливають на сприйняття його змісту. За Сорокіним Ю. А. та Тарасовим Є. Ф. під креолізованими текстами у сучасній лінгвістиці розуміються «тексти, фактура яких складається з двох негомогенних частин: вербальної (мовної, мовленнєвої) і невербальної (належить до інших систем, ніж природна мова)».

Під час аналізу наведеного вище можна зробити висновок, що існують різні типи взаємозв'язку між текстом і зображенням. Зокрема, можна виділити три основних типи такої кореляції:

1. Паралельний тип, де зміст тексту та малюнок повністю збігаються та перекривають один одного.

2. Доповнюючий (комплементарний) тип, де іконічна інформація частково перекриває вербальний текст або, навпаки, вербальна інформація частково перекриває зміст зображення.

3. Інтерпретативний (пояснюючий) тип, де текст і зображення не мають семантичного зв'язку одне з одним.

Очевидно, що є різні види кореляції між буквеним текстом і зображенням. Паралельна кореляція спостерігається лише в повністю креолізованих текстах, тоді як доповнююча кореляція може бути притаманна як повністю, так і частково креолізованим текстам. Інтерпретативний тип кореляції означає повну автономію вербальної і образотворчої складових, коли кожна з них може бути адекватно інтерпретована без залежності від іншої. Важливо зазначити, що стверджувати відсутність зв'язку між буквеним текстом і зображенням некоректно, оскільки інтерпретативний тип кореляції передбачає пояснюючий зв'язок, де літерний текст пояснює малюнок або

малюнок допомагає зрозуміти вербальну частину, що часто спостерігається в навчальних підручниках або рекламних текстах.

Інтерпретативний тип кореляції, очевидно, є характерним для текстів з частковою креолізацією. Тому, є доцільним розділяти тексти з частковою креолізацією на дві категорії:

1) Тексти, де вербальна і образотворча складові є відносно автономними одна від одної.

2) Тексти, де вербальна і образотворча складові повністю автономні одна від одної.

3) Перший тип текстів характеризується доповнюючою кореляцією, а другий - інтерпретативною.

Наголошується, що повністю або частково креолізований текст концептуально відрізняється від ілюстрації, що додається до буквеного тексту. Ілюстрація може мати різні варіанти, зазвичай створюється пізніше буквеного тексту, і автором ілюстрації не обов'язково є автор буквеного тексту. Креолізованим вважається тільки той текст, частини якого (вербальна і невербальна) створюються одноразово одним автором, що забезпечує цілісність тексту. Також важливою характеристикою креолізованого тексту є відсутність варіантів його невербальної частини.

Саме поняття "креолізації" тексту в певному відношенні пов'язане з поняттям "компресії" тексту. Тому у сучасної людини, з метою інформаційного та комунікативного виживання, є свідомо тенденція до спрощення мови та економії використання слів. Дослідник лінгвістичного явища стиснення тексту, Є. І. Панченко, стверджує, що: «Стислий текст, як і будь-яке лінгвістичне явище, є змінним, і ці зміни характеризуються більшою свободою, нерегламентованістю і різноманітністю».) [20]. Крім того, згідно з автором, сучасні дослідження процесу стиснення тексту свідчать про зміну і розширення номенклатури стислих текстів, про зміну прагматичного використання стислих текстів, а також про зміну їх лексичного наповнення та

синтаксично-економічної структури. Вчені останніх років все більше зацікавлені вивченням стислого тексту з когнітивного погляду, оскільки він може організовувати когнітивну діяльність людини.

Ведучи мову про роль ілюстрацій в явищі креолізованого тексту, найбільш вичерпною вважаємо запропоновану О.В. Поймановою класифікацію:

1. Репетиційні ілюстрації, що повторюють вербальний текст;
2. Адитивні ілюстрації, що привносять значну кількість додаткової інформації;
3. Видільні ілюстрації, що підкреслюють аспект вербальної інформації, що за обсягом перевершує іконічне;
4. Оpozитивні ілюстрації вступають у суперечність із невербальним компонентом;
5. Інтегративні ілюстрації, включені у вербальний текст чи доповнені вербальним компонентом з метою спільної передачі інформації;
6. Зображувально-центричні ілюстрації відіграють найвагомішу роль, у той час, коли вербальна частина їх конкретизує.

Науковець також пропонує критерії, за якими здійснювалась класифікація:

- за ступенем гетерогенності (нульова, що передбачає лише вербальні чи лише іконічні тексти та ненульова з поєднанням ілюстрації та вербального компонента);

- за характером іконічного компонента (усний, включає живу мову чи її запис за допомогою технічних засобів, письмовий, прелставлений рукописами, а також такий, що включає знаки однієї природної мови або декількох природних мов);

- за співвідношенням обсягу інформації, що передається різними знаками і роллю зображення (репетиційні - зображення повторює вербальний компонент, адаптивні - зображення привносить додаткову інформацію,

видільні – зображення підкреслює аспект вербальної інформації, опозитивні - зміст ілюстрації вступає у суперечність з вербальним компонентом, інтеграційні - зображення вбудоване у текст або, навпаки, задля спільного висвітлення інформації, образотворчоцентричні, де зображення займає провідну роль із незначною конкретизацією з боку вербального компонента);

- за характером зв'язків, що об'єднують вербальний та образотворчий компоненти (експліцитно виражені - одночасно вербально та іконічно, імпліцитні).

Висновки до першого розділу

Дискурс є складним соціолінгвістичним феноменом, що поєднує мовлення та ситуацію, в якій відбувається комунікація. Він визначається соціокультурними, політичними, прагматично-ситуативними, психологічними та іншими факторами. Дискурс має як "видиму" лінгвістичну структуру, так і "невидиму" екстралінгвальну структуру, яка включає знання про світ, думки, настанови та мету адресанта. Він також відображає спільний світ, який будується під час комунікації між автором і реципієнтом.

Дискурс можна розглядати як послідовність мовленнєвих актів або як послідовність речень, що утворюють текст. У минулому термін "дискурс" використовувався як синонім до "функційного стилю", але згодом його значення розширилося. Дискурс тепер розглядається як комунікативна подія, що охоплює не лише текст, а й екстралінгвальні чинники.

Воєнний дискурс є складним і багатогранним мовленнєвим утворенням, яке використовується для комунікації у воєнному контексті. Він представлений як усний, так і письмовий акт, що описує військові дії, зброю, тактику та інші аспекти ведення війни. Важливою рисою воєнного дискурсу є його присутність у ЗМІ, що сприяє поширенню і впливу на масову свідомість. Воєнний дискурс є частиною інституційного дискурсу і має свої власні лексичні особливості, такі як військові терміни, аббревіатури, неологізми та інші. Воєнний дискурс також пов'язаний з концептом "війна" і має історичний, соціальний та когнітивний виміри. Дослідження воєнного дискурсу передбачає урахування різних аспектів, таких як культурна комунікація, етнокультурні особливості, соціальні характеристики учасників та інші фактори.

За класифікацією за соціально-ситуативним параметром, воєнний дискурс вважається компонентом суспільно-політичного дискурсу. Воєнний дискурс пов'язаний з публіцистичним, науковим, технічним та художнім дискурсами. Він охоплює дискурс військових про війну та їхню діяльність,

дискурс політиків про війну, а також дискурс засобів масової інформації, що висвітлюють військові події.

У сучасному тлумаченні дискурс має кілька дефініцій, включаючи його як інтерактивний і трансактивний тип комунікативної діяльності, зв'язний текст у контексті різних чинників, замкнуту цілісну комунікативну ситуацію.

Воєнний дискурс є невід'ємною частиною воєнного життя нації. Він може бути сприйнятий як діалог з іншими людьми та культурами, що відображає мовні, культурологічні, соціальні, економічні, політичні, етнічні, національні та інші аспекти світового бачення певної лінгвокультурної групи.

Воєнний дискурс в сучасному світі тісно пов'язаний із соціальними медіа, що має вплив на свідомість людей, їхні судження і оцінки прочитаного. Це свідчить про важливість вивчення та розуміння воєнного дискурсу як чинника впливу на суспільство.

Воєнний дискурс є складним і різноманітним явищем, яке включає формальні та неформальні види комунікації, використання спеціалізованої термінології і розмовної мови. Вивчення цього дискурсу допомагає краще розуміти воєнну ситуацію, впливати на громадську думку і сприяти збереженню миру та стабільності.

Мультимодальні тексти поєднують у собі різні модальності, такі як мова, зображення, звук, жести, рух та інші, для передачі інформації. Вони використовуються для більш ефективної комунікації та передачі повідомлень, оскільки різні модальності можуть підкреслювати, посилювати та доповнювати одна одну.

Мультимодальні тексти стають все більш поширеними в сучасному світі завдяки розвитку технологій, таких як інтернет, мобільні пристрої та соціальні медіа.

Креолізовані тексти є складними текстовими утвореннями, що поєднують вербальні та невербальні елементи, і вони впливають на читача, створюючи комплекс образів.

Існує кілька класифікацій мультимодальних текстів, таких як за форматом, цільовою аудиторією, типом знакових систем, способом подання інформації, функціональним призначенням та використовуваними знаковими системами.

Мультимодальні тексти є важливими інструментами для комунікації та передачі інформації в сучасному світі. Вони дозволяють використовувати різноманітні засоби виразності, що підсилюють сприйняття та розуміння контенту. Розуміння ролі та особливостей мультимодальних текстів допомагає нам краще оцінювати і аналізувати сучасні засоби комунікації та розвивати ефективніші методи їх створення і сприйняття.

РОЗДІЛ II

СЕМАНТИКА ТА ПРАГМАТИКА МУЛЬТИМОДАЛЬНИХ ТЕКСТІВ СУЧАСНОГО ВОЄННОГО ДИСКУРСУ

За сьогоденних умов глобалізації та комп'ютеризації вагому роль у житті людини відіграють медіа. Це і транслятори подій повсякденного життя, й інструмент пошуку нової інформації або ж платформа для комунікації. Формування громадської думки, нерідко маніпулювання суспільною свідомістю мас-медіа є об'єктом наукових досліджень політологів, психологів, соціологів і лінгвістів. Зокрема, лінгвістичний аспект дослідження медіатекстів передбачає аналіз сукупності мовних, стилістичних, соціолінгвістичних і прагматичних закономірностей, пошуку та виявлення маніпуляцій з боку ЗМІ на свою аудиторію. Прагматика аналізує відношення між адресантом та його мовленнєвим твором. Відтак, здатність мовця належно виражати та передавати свої комунікативні наміри та спроможність слухача або читача їх розпізнавати та сприймати становлять частину лінгвістичної компетенції.

Саме тому ми досліджували контент телеграм-каналів, спеціалізовані на воєнному дискурсі, адже у таких публікаціях надзвичайно важливо, щоб адресати правильно розуміли, що хотів донести автор.

2.1. Прагматика заголовків

Автор, використовуючи мовленнєві знаки, створює заголовок, який виокремлює головну ідею тексту та зосереджує увагу реципієнта. При цьому заголовок функціонує як знак-індекс, виділяючи текст з-поміж інших. Реципієнт, наступним етапом, пропускає заголовок через свідомість, порівнює його з текстом і, на третьому етапі, формує власне розуміння заголовка, користуючись своїми фоновими знаннями.

При аналізі прагматичної функції заголовків в інтернет-виданнях варто опиратися на теорію мовленнєвої діяльності, згідно з якою заголовок є комунікативним актом, має власну структуру, намір та мету (інформування, попередження і т.д.), а також впливає на аудиторію (переконання, спонукання і т.д.).

Заголовок виконує роль привабника, що стимулює аудиторію до читання або відкладання матеріалу. Дослідження психологів засвідчують, що близько 80% читачів звертають увагу тільки на заголовки. Це свідчить про те, що заголовки містять значущу та логічно завершену інформацію, зрозумілу навіть без прочитання основного тексту. Вони є складником мовленнєвого акту, що відображає авторські настанови. Тому заголовки можуть мати маніпулятивний вплив. Для досягнення цього впливу використовуються різнорівневі мовні засоби, такі як лексико-семантичні, фразеологічні та синтаксичні засоби.

Один із способів з великим прагматичним потенціалом - використання мовних ігор, що допомагає автору нахилити аудиторію до своєї вигідної позиції. В. Санніков підкреслює, що «Мовна гра – це завжди певна неправильність (чи незвичність), усвідомлена й зумисне допущена мовцем». Важливою умовою є адекватна реакція реципієнта. "Усвідомлена неправильність" спонукає бажання підтримати гру та зрозуміти наміри автора. Серед прийомів мовних ігор вчені виділяють: каламбури, створення okazionalizmів, використання прецедентних текстів, інтертекстуальність, різні тропи (порівняння, метафора, перифраза тощо). Мовні ігри можуть бути введені в медіатексти різними способами: графічними, фонетичними, лексичними та семантичними.

У повідомленнях проаналізованих телеграм каналів у заголовках часто спостерігається метафора: « +1 російський літак зробив зближення із землею», « сьогодні росЗМІ заявили, що 10 українських танків перейшли кордон та

атакували Білгородську область», «путін кине на «Азовсталь» росгвардію та ФСБ», «голос із «Азовсталі».

⚡ +1 російський літак зробив зближення із землею

Це збитий вчора близько десятої ранку Су-34 в районі Ізюму на Харківщині - повідомило Командування Повітряних Сил Збройних Сил України
👁 140.3К Україна в онла..., 13:01

⚡ Сьогодні росЗМІ заявили, що 10 українських танків перейшли кордон та атакували Білгородську область 🇺🇦

Голові адміністрації Білгородського району Перцеву довелося спростувати цю інформацію.

[Телеграмна служба новин - Новини Україна Війна | новости ...](#)

! Путін кине на «Азовсталь»росгвардію та ФСБ, – представник ГУР МО Міноборони Вадим Скибицький в ефірі національного телемарафону.

Голос із «Азовсталі» 🇺🇦

21 квітня на мітингу у Варшаві до мітингувальників звернувся через зв'язок заступник командира полку «Азов» Святослав Паламар.

Поряд із метафорою в заголовках активно використовують персоніфікацію й синекдоху. Синекдоха ґрунтується на кількісному зіставленні предметів, передбачає вживання однини в значенні множини і навпаки, визначеного числа замість невизначеного, видового поняття замість родового тощо, напр.: «Із західною зброєю Україна зможе звільнити Донбас», «Україна очікує від рф нових порушень правил війни», «Єврокомісія офіційно запропонувала надати Україні статус кандидата на вступ в ЄС».

⚡⚡ Із західною зброєю Україна зможе звільнити Донбас, – таку заяву зробив генсек НАТО Єнс Столтенберг в інтерв'ю Bild.

Крім того Столтенберг зазначив, що це може тривати роки, і Заходу треба змиритися з такими наслідками, як зростання цін. Він підкреслив, що треба підтримувати Україну озброєнням потрібно, навіть «якщо витрати високі».

⚡ Україна очікує від РФ нових порушень правил війни, Олексій Данілов для видання The Globe and Mail

💡 «Включаючи використання хімічної, біологічної або навіть тактичної ядерної зброї з боку Росії, але "ми готові до всього", — сказав він.

⚡ Єврокомісія офіційно запропонувала надати Україні статус кандидата на вступ в ЄС

2.2. Функціонування мультимодальних текстів сучасного воєнного дискурсу

Креолізовані тексти – це складне текстове утворення, що поєднує вербальні та невербальні елементи. Разом вони впливають на читача, створюючи комплекс образів, які супроводжують зміст прочитаного.

Серед функції креолізованих текстів можна виокремити дві основні групи: універсальну, де функції властиві всім креолізованим текстам, і приватну – функції характерні для конкретного виду комунікації. Універсальна група містить: інформативну, атрактивну, експресивну й естетичну функції. Приватна характеризуються символічною, ілюстративною, аргументуючою, евфемістичною, характерологічною, сатиричною функціями та функцією створення іміджу [16]. Вивчаючи проблему креолізації у текстах ЗМІ, Н. Чичеріна визначає вагому характеристику сучасного медіатексту – багатовимірність, під якою варто розуміти поєднання вербальних, візуальних, аудіовізуальних й інших компонентів у тексті. Згідно із твердженням Т. Добросклонської, у медіатексті вербальна інформація може доповнюватися

невербальним супроводом: відеорядом, звуковим супроводом, графікою. Таке поєднання елементів і ефектів впливу вербального, невербального рядів зумовлено не лише специфічними властивостями, притаманними розрізненим засобам масової інформації (радіомовлення, телебачення, преса), але і різними умовами існування традиційних засобів масової інформації в Інтернеті.

Отже, медіавидання переважно використовує знаки-образи, до яких належать фотографії, які є супроводом до тексту та знаки-символи, які привертають увагу читачів, передаючи смислове навантаження. Здебільшого такі знаки застосовуються у заголовках з метою передачі основної ідеї та зацікавлення читачів.

Для візуального вигляду та естетику тексту часто використовують емодзі, які останнім часом стали дуже популярні серед користувачів.

Ю. Р. Алексєєв у своєму дослідженні порівняв і проаналізував найбільш відомі способи типологізації креолізованих текстів. В якості базової автор представляє класифікацію О. Є. Анісімовою, в якій виділяється три групи [16]:

1. Текст з нульовою креолізацією (де образотворчий компонент не представлений, текст є суто вербальним);

2. Текст з частковою креолізацією (де вербальна частина відносно автономна, незалежна від зображення, володіє смисловою самостійністю поза співвідношенням з образотворчою частиною і може існувати без неї, а образотворча частина виступає в якості супроводу вербальної частини і є факультативним елементом тексту);

3. Текст з повною креолізацією (де вербальна частина не може існувати автономно, незалежно від зображення).

Проаналізований матеріал телеграм-каналів можемо поділити на такі групи:

1) Вербальний текст:

🕯️ У Києві сьогодні теж відключатимуть світло. Графік відключень від ДТЕК — [тут](#).

Мобільний розрахунок ПЗРК збив російську ракету «Іскандер-К», яка летіла в Запоріжжя з Ростова. Вона впала в безлюдному місці.

⚡ У Хмельницькій області пролунали вибухи. Обласний центр залишився без світла. Міська рада закликає жителів застатися водою, тому що протягом години припиниться водопостачання.

2) Ізoвербальний текст (зміст повідомлення і фото/відео/емодзі) збігаються, даючи більше інформації та змогу візуалізувати прочитане, доповнююча креолізація:

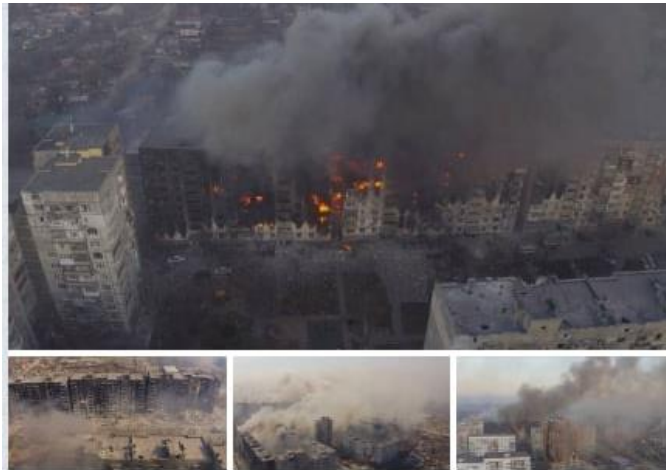

Фото палаючого Маріуполя, де йдуть бої 🙄

На Слобожанському напрямку, в районі міста Суми, основні зусилля зосереджував на закріпленні та утриманні раніше зайнятих рубежів; в районі міста Харків продовжує спроби блокування наших підрозділів та намагається проводити демонстраційні дії, наносить ураження інфраструктурі та оборонним об'єктам міста. Намагається наростити зусилля на напрямку на Ізюм за рахунок переміщення додаткових підрозділів та техніки.

На Донецькому напрямку противник продовжує перегрупування для відновлення наступальних дій з метою виходу на адміністративні кордони Донецької та Луганської областей.

На Південнобузькому напрямку вживає заходів з відновлення боєздатності, поповнення запасів, з метою підготовки до відновлення наступальних дій.

Сили оборони України продовжують боронити Україну як на землі, так і в повітрі, поступово звільняючи її від російських окупантів.

Сильні разом! Віримо у Збройні Сили України! Зберігаємо спокій! Слава Україні!

[#stoprussia](#)

3) Відеовербальний текст:

За тиждень, що минає, наші героїчні Збройні Сили завдали ворогу потужних ударів. Помітних втрат. Кажуть, кудись зник міністр оборони Росії... Цікаво, може, і він особисто захотів відвідати Чорнобаївку?

5M 21:44

⚡ Схоже, росіяни спробують кинути в бій слабо підготовлених строковиків і тих, кого зібрали шляхом прихованої мобілізації. І це означає лише одне: Росія ще в червні може перетнути межу в 40 тисяч своїх втрачених військових. У жодній іншій війні за багато десятиліть вони стільки не втрачали, – Володимир Зеленський у новому відеозверненні

У котрої вони відібрали все!

«Там пекло»: люди, які змогли втекти з оточеного російськими військами Маріуполя на захід України, розповідають про пережите

😭 951 🧨 117 👍 32 🤢 7 👁 60.2K 16:02

4) Емодзійований текст (у якому емодзі виражають сенс написаного, описують емоції від тексту):

[Телеграмна служба новин - Новини Україна Війна | новост...](#)

😬 У путіна після заборони інтерв'ю заявили, що "не бояться" публікації інтерв'ю президента України Володимира Зеленського, але нібито роскомнагляд має перевірити матеріал російських ЗМІ "на предмет відповідності законодавству".

[Телеграмна служба новин | Підписатися](#)

😊 5619 👍 273 💬 46 ❤️ 23 😬 13

👁️ 255.1K 17:49

Цирк "Шапіто" виїхав на гастролі 🤡

У Чорнобаївці очікується перший та останній концерт!
😊

Скануйте мене!

5) Текст з частковою креолізацією (де вербальна частина відносно автономна, незалежна від зображення, володіє смисловою самостійністю поза співвідношенням з образотворчою частиною і може існувати без неї, а образотворча частина виступає в якості супроводу вербальної частини і є факультативним елементом тексту):

▶ росіяни використовують під час обстрілу України ракети, виготовлені минулої осені або взимку - Ігнат

Аналіз уламків ракет показав, що із власне російського там маркування, можливо метал, високотехнологічні деталі - не російського виробництва.

▶ рф здійснює пуски ракет з Каспію, щоб вони не падали на російські міста

Ігнат пояснив, що не завжди ракета, випущена з літака, летить до своєї цілі. Падіння бомб на території росії може бути й через те, що пілоти літаків випускають їх раніше, оскільки не хочуть ризикувати та потрапляти в зону дії української ППО.

Зеленський **може скасувати** візит до Німеччини через "злив" у ЗМІ, пише німецьке видання t-online з посиланням на "джерела, близькі до уряду України".

Повідомляється, що українська сторона "роздратована та розчарована" тим, що, "дуже чутлива інформація з питань безпеки" була навмисно опублікована німецькими джерелами

б) Текст з повною креолізацією (де вербальна частина не може існувати автономно, незалежно від зображення):

🙏🏻🙏🏻 Окопи на Бахмутському напрямку.

📷 30 окрема механізована бригада ім. князя Костянтина Острозького.

Готель у Києві до та після російського ракетного терору

Українська правда

! Росіяни атакували Україну 18 ракетами і БПЛА – усе знищено

Повітряні сили ЗСУ під час нічної атаки РФ **знищили** 6 "Кинджалів", 9 "Калібрів", три балістичні ракети та 9 БПЛА різного типу

16.05.2023
(07.00)

ЗНИЩЕНО:

- 6 аеробалістичних ракет "Кинджал"
- 9 крилатих ракет "Калібр"
- 3 балістичні/зенітні ракети (уточн.)
- 6 ударних БПЛА "Shahed-136/131"
- 3 БПЛА ("Орлан", "Supercam")

 Повітряні Сили

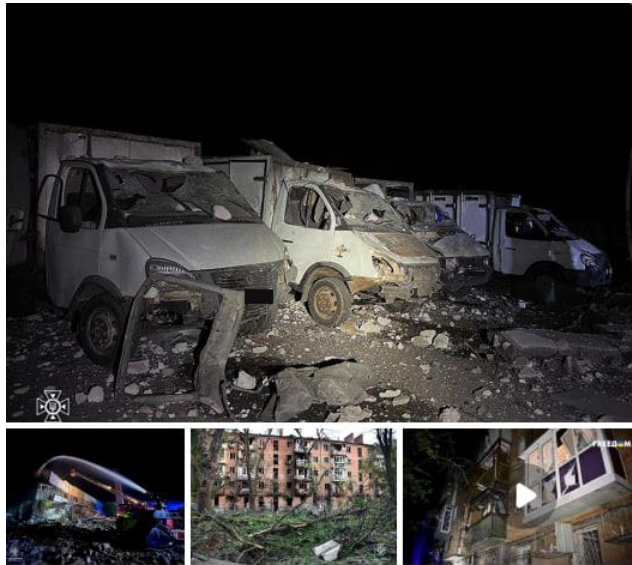
<https://t.me/uzpszu>

<https://www.facebook.com/uzpszu>

Скануйте мене!

2) Доповнюючий:

Так виглядають наслідки сьогоднішніх нічних обстрілів Миколаївщини.

Від атак росіян постраждали приміщення одного з підприємств області, а також житлові будинки.

Відео та фото: FREEDOM, ГУ ДСНС в Миколаївській області

Загальні втрати ворога за час повномасштабного вторгнення на цей момент складають 198 260 військових — Генштаб.

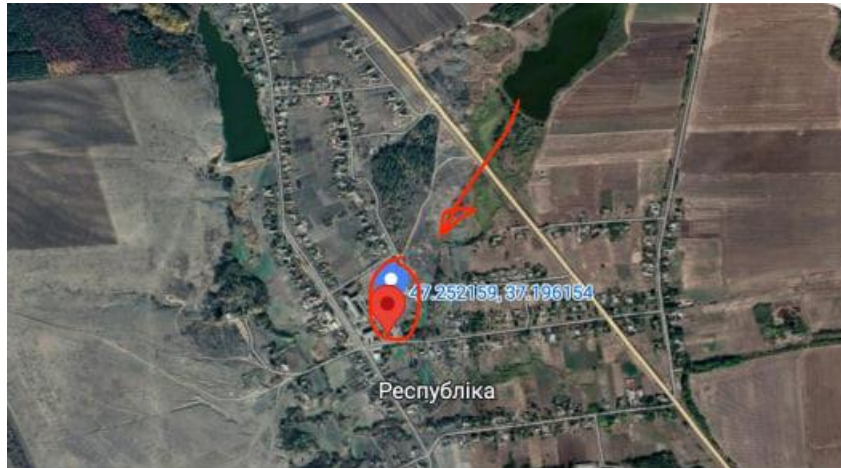
3) Пояснюючий:

Нідерланди [нададуть Україні](#) боєприпаси для танків.

Амстердам надасть 20 тисяч снарядів.

Про це заявила міністр оборони Нідерландів Кайса Оллонгрєн, повідомляє De Telegraaf.

☀ ЗСУ накрыли розташування окупантів у Маріупольському районі, загинули близько 50 загарбників, — радник міського голови Маріуполя Петро Андрющенко.

Снаряд поцілив у будівлю клубу в селі Республіка Нікольської селищної громади. Загарбники скаржаться, що наводять місцеві мешканці.

Після прильоту до клубу відправили понад 20 швидких.

Очевидно, існують різні типи кореляції між текстом і зображенням. Паралельна кореляція спостерігається лише в повністю креолізованих текстах, тобто таких, де вербальна і невербальна частини мають однакове значення та передають одну й ту ж інформацію. З іншого боку, доповнююча кореляція

може існувати як у повністю, так і в частково креолізованих текстах. Це означає, що буквені символи і зображення доповнюють одне одного, передаючи додаткову інформацію.

Інтерпретативний тип кореляції передбачає повну автономію між вербальною і образотворчою складовими, тобто кожна з них може бути адекватно інтерпретована незалежно від іншої. Значущість цього типу кореляції полягає в тому, що літерний текст може пояснювати зміст малюнка, або малюнок може допомагати зрозуміти вербальну частину.

Важливо зауважити, що некоректно стверджувати про відсутність зв'язку між буквеним текстом і зображенням, оскільки інтерпретативний тип кореляції передбачає наявність пояснюючого зв'язку. В цьому випадку буквені символи можуть пояснювати зміст зображення, або зображення може допомагати розуміти вербальну частину тексту.

Типологія за прагматичною метою:

1) Проінформувати (надати факти, дані, пояснення та інші інформаційні відомості, без спроби впливати або переконати аудиторію);

ZN.UA (Дзеркало тижня / Зеркало недели): новини України т...

 Моніторингові пабліки повідомляють, що зафіксовано рух БПЛА в напрямку ПОЛТАВЩИНИ.

 Підписатися на ZN.UA

 13.4K 19:00

 Монітори повідомляють про виліт ворожого Міг-31К з військового аеродрому "Саваслейка", імовірність запуску надзвукових аеробалістичних ракет типу х47м2 "Кинджал".

Не ігноруйте тривогу!

 Підписатися на ZN.UA

 17.1K 19:14

2) Переконати (використання аргументів, логічних прийомів та емоційного впливу з метою впливу та переконання читачів);

На F-16 вже готові воювати кілька десятків пілотів – [Повітряні сили](#)

"Нам потрібно навчити всіх. Але визначено командувачем Повітряних Сил пілотів, які вже мають певний рівень англійської мови, бойовий досвід, і це молоді пілоти. Вони готові вже хоч завтра воювати. Кілька десятків пілотів готові вже воювати", - сказав речник Повітряних сил

👁 8086 19:12

КИЇВСЬКА
ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА
АДМІНІСТРАЦІЯ

Ракетна небезпека на Київщині, сили ППО працюють по цілях
, — Київська обласна військова адміністрація.

*"Залишайтеся в укриттях до відбою повітряної тривоги.
Дотримуйтеся інформаційної тиші — не фіксуйте та не
викладайте в мережу роботу наших захисників", — йдеться у
повідомленні.*

Скануйте мене!

3) Репрезентувати (створити образ та опис певної ситуації, спонукати до уяви, передати атмосферу, ціль полягає в передачі або втіленні чогось через словесний або візуальний засіб);

Росія вночі **обстріляла** Миколаїв ракетами типу С-300. Одна з них влучила в п'ятиповерховий житловий будинок, квартира на п'ятому поверсі повністю зруйнована, але обійшлося без жертв.

Унаслідок нічної атаки по Хмельниччині поранено п'ятеро людей, — заступник начальника ОВА Сергій Тюрін в ефірі телемарафону.

[Підписатися на ZN.UA](#)

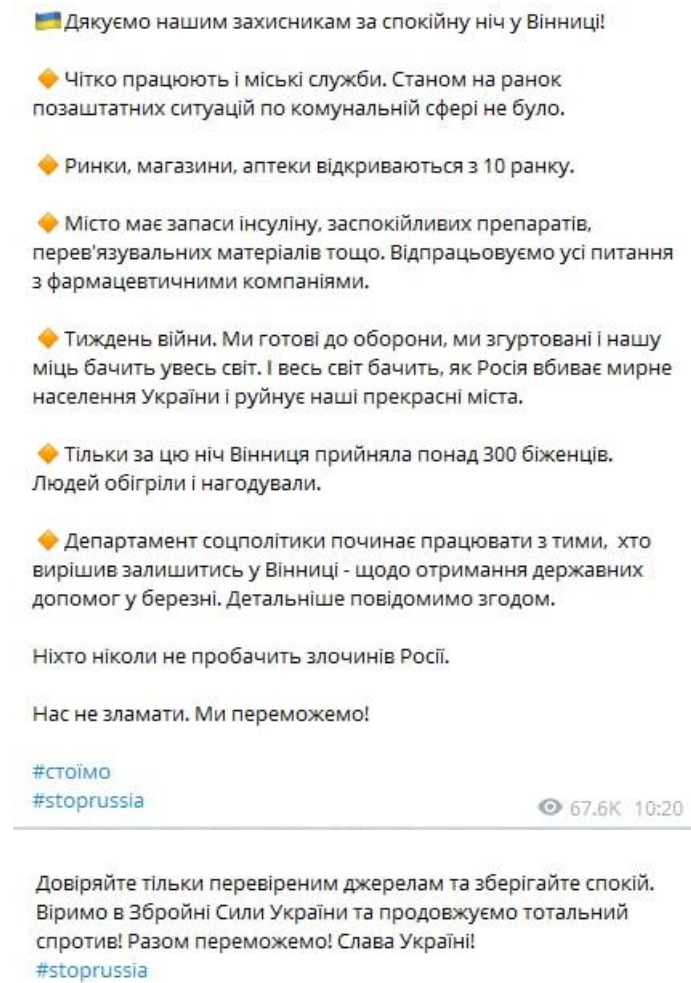
11.3K 19:14

Провокаційний питання або твердження можуть бути використані з метою привернення уваги та активізації аудиторії:

Окличні речення часто застосовують для різних закликів, підняття морального духу людей:

Нині немає єдиного підходу до типології воєнного дискурсу. Ми вважаємо, що класифікація Н. В. Кондратенко дає змогу щонайповніше виокремити типи дискурсу відповідно до різних чинників [17]:

1. Існують дві форми політичного дискурсу: усна і письмова. Усна форма включає монологічні (промови політиків, звернення до громадськості, офіційні заяви) і діалогічні (інтерв'ю, прес-конференції, дебати) вираження, а письмова форма включає повідомлення, що оприлюднюються через ЗМІ або особисто адресовані.

2. Залежно від мовця можна виділити прямі та опосередковані форми дискурсу. Прямі форми виражаються в мовленні конкретного політика, тоді як опосередковані форми мають сховане авторство. Використання вокативних речень частіше спостерігається у прямих адресатних формах політичного дискурсу.

3. Залежно від адресата можна виділити особисто адресовані (прямі листи) та масово адресовані (телевізійні повідомлення) форми. Використання вокативних конструкцій напряду залежить від цього фактора.

4. Залежно від цілей можна виділити інформативні, спонукальні, іміджеві, мотиваційні та експресивні типи політичного дискурсу. Вокативні речення широко використовуються у спонукальних, мотиваційних та експресивних виразах політичного дискурсу.

5. Залежно від сфери функціонування можна виділити телевізійний, газетно-журнальний, радіо, рекламний або PR-дискурси. На сьогоднішній день основним місцем поширення політичного дискурсу є телетрансляція та Інтернет.

Проаналізовані повідомлення можна охарактеризувати як письмові, монологічні, зустрічаються як прямі, так і опосередковані записи. В основному вони є масово адресованими, оскільки адресатами є всі читачі каналів. У своїх записах автори використовують різні типи речень: прості, складні, безособові, питальні, спонукальні. Лексика переважно загальноживана з невеликою кількістю професійної, зокрема військової, термінології, додаванням термінів, імен, назв місць, перейонімів, ергонімів. Часто застосовуються художні засоби, такі як метафора, синекдоха, алегорія, різні риторичні фігури.

Висновки до другого розділу

Медіа в сучасних умовах глобалізації та комп'ютеризації відіграють значну роль в житті людини. Вони є не тільки трансляторами подій, але й інструментами пошуку інформації та платформами для комунікації.

Громадська думка формується за допомогою мас-медіа, але водночас може піддаватися маніпуляціям з боку ЗМІ. Це привертає увагу політологів, психологів, соціологів і лінгвістів, які досліджують медіатексти і аналізують маніпулятивні прийоми, що використовуються в них.

У лінгвістичному аспекті аналізу медіатекстів важливо вивчати мовні, стилістичні, соціолінгвістичні і прагматичні закономірності, а також виявляти маніпуляції, які ЗМІ здійснюють на свою аудиторію.

Прагматичний аспект функціонування заголовків є важливим у медіатекстах. Заголовки впливають на сприйняття тексту, привертають увагу аудиторії і можуть мати маніпулятивний потенціал.

Засоби мовної гри, такі як каламбури, okazіоналізми, прецедентні текстів, інтертекстуальність і тропи, використовуються в медіатекстах для привертання уваги аудиторії та досягнення певних цілей автора.

Ці висновки підкреслюють важливість аналізу медіатекстів, зокрема заголовків, і розуміння їх прагматичного потенціалу, а також підкреслюють необхідність критичного мислення та усвідомлення впливу ЗМІ на громадську думку.

ВИСНОВКИ

Отже, сучасні українські медіа в певній мірі контролюють воєнний конфлікт в Україні, проводячи його через себе та акцентуючи увагу на окремих елементах, моментах і подіях, надаючи перевагу одним і знижуючи значення інших. Саме ЗМІ обирають пріоритетні "необхідні" для читача теми, погляди і позиції. Таким чином, на аудиторію впливає сам воєнно-політичний дискурс, з яким він "знайомиться" у засобах масової інформації. Це є орієнтуючою функцією воєнно-політичного дискурсу медіа.

На сьогоднішній день воєнно-політичний дискурс українських медіа акцентує увагу на подіях, що відбуваються на окупованих та звільнених територіях, визначаючи пріоритетність цих подій і спонукаючи українців підтримувати та допомагати для досягнення перемоги. Відповідно, народ спрямовується на боротьбу з ворогом (терористами, сепаратистами, російськими військовими та найманцями) як прямим, так і непрямим шляхом (від безпосередньої участі в боях до бойкоту російських товарів). В цьому полягає маніпулятивна функція воєнно-політичного дискурсу сучасної української преси. Перспективи дослідження полягають у подальшому систематичному вивченні воєннополітичного дискурсу українських/іноземних мас-медіа у порівняльному аспекті, а також у простеженні кваліфікаційних ознак воєнно-політичного дискурсу як невід'ємної складової інформаційних і психологічних операцій, що проводяться паралельно з бойовими діями.

Воєнний дискурс – окремий тип дискурсу, що має соціальні, комунікативні, тематичні та функціональні ознаки, може перетинатися з багатьма іншими типами дискурсів, зокрема юридичним, науковим, мас-медійним та педагогічним. Воєнний дискурс як реалізація політичної комунікації є об'єктом вивчення політичної лінгвістики – галузі міждисциплінарних досліджень, що постала на стику мовознавства і політології та скерована на вивчення політичної комунікації на підставі

мовних фактів. Воєнний дискурс вирізняється цілою низкою характеристик, типологій, специфічних мовних засобів, серед яких особливе місце належить вокативним реченням. Їх використовують відповідно до прагматичних настанов, цілей та умов спілкування, що складаються в процесі професійної діяльності політиків, які зіштовхуються з потребою правильного розташування, компонування мовних одиниць, тобто всього того, що становить суть та специфіку побудови промови.

Ми розглянули та з'ясували поняття воєнного дискурсу, визначили головні власне мовні та нвколомовні параметри його існування. Встановили категорійні ознаки та провели типологію мультимодальних текстів, як складову засобів масової інформації. З'ясували функційно-прагматичну специфіку медійних мультимодальних текстів сучасного воєнного дискурсу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Серажим К. С. Дискурс як соціолінгвальне явище : методологія, архітектоніка, варіативність / К. С. Серажим. – К. : Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2002. – С. 13
2. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. 2-е вид., доп. Київ : ВЦ «Академія». 2009. 376 с.
3. Бацевич Ф.С. Вступ до лінгвістичної генології ; навч. посіб. Київ : Академія, 2006. 248 с.
4. Шевченко І.С., Морозова О.І. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : кол. монографія / за ред. І.С. Шевченко. Харків : Константа, 2005. 355 с
5. Єрмоленко С. Я. Дискурс / С. Я. Єрмоленко // Українська мова: енциклопедія / Редкол. : Русанівський В. М. , Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. – [3-є вид., зі змінами і доп.]. – К. : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2007. – 856 с. – С. 147–148.
6. Українська мова : короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бибик, О. Г. Тодор; за ред. С. Я. Єрмоленко. – К. : Либідь, 2001. – С. 47–48
7. Загнітко Анатолій. Словник сучасної лінгвістики : поняття і терміни. – Донецьк : ДонНУ, 2012. – 206–210.
8. Загнітко А.П. Теоретична граматика сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис / А.П. Загнітко. – Донецьк : ТОВ „ВКФ „БАО”, 2011. – 992 с.
9. Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики / А. П. Мартинюк. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 11–12.
10. Балабін В.В. Сучасний американський військовий сленг як проблема перекладу : автореф. дис ... канд. філол. наук : 10.02.16. Київ, 2002. 24 с.

11. Гуржій О.І. Проблемні питання сучасної української воєнної термінології / О.І. Гуржій, Р.І. Пилявець // Воєнні конфлікти другої половини ХХ століття. – К., 2004. – С. 6–8.
12. Єлісеєва С.В. Концептуальна метафора у воєнному дискурсі та її переклад, Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2019 № 38 том 1. С. 138-140.
13. Кузнєцова Т. В. Особливості концептуального сприйняття креолізованих медіа-текстів / Т. В. Кузнєцова, О. А. Герман // Держава та регіони. Сер.: Соціальні комунікації. – Запоріжжя, 2012. – № 2 (10).
14. Головіна Л. В. Вплив іконічних і вербальних знаків при смислового сприйнятті тексту/ Л. В. Головіна. – М., 1986. – 21 с.
15. Принципи текстотворення політичної програми як мовленнєвого жанру політичного дискурсу / Н. В. Кондратенко // Записки з українського мовознавства. - 2017. - Вип. 24(2). - С. 124-131.
16. Хабермас Ю. Комунікативна дія і дискурс – дві форми повсякденної комунікації / Ю. Хабермас // Першоджерела комунікативної філософії. – К. : Либідь, 1996. – С. 84–90.
17. Кондратенко Н. В. Синтаксис українського модерністського і постмодерністського художнього дискурсу: [монографія] / Н. В. Кондратенко. – К.: ВДДм. Бураго, 2012. – 328 с.
18. Кусько К. Дискурс іноземномовної комунікації: концептуальні питання теорії і практики / К. Кусько // Дискурс іноземномовної комунікації / К. Кусько (заг. наук. ред.). – Л. : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2002. – С. 25–48.
19. Балабан О. О. Дискурс-теорії і дискурс-аналіз: історія і перспективи. [Електронний ресурс] / О. О. Балабан. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/apif/2010_5/balaban.pdf
20. Завадська О. В. Феномен креолізованого тексту: актуальна проблема сучасних лінгвістичних досліджень. Лінгвістичні дослідження.

2016. Вип. 43. С. 163–169. URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/lingvistics/article/view/1354>

21. Панченко Є.І. Рекламне оголошення як стиснутий текст. Медіапростір. 2015. Вип. 8. С.116-119.

22. Grenoble L. A. Discourse Analysis [Electronic resource] / L. A. Grenoble // Glossos. - 2006. - Issue 8. - Mode of access : https://slaviccenters.duke.edu/sites/slaviccenters.duke.edu/files/media_items_files/8grenoble.original.pdf

23. Cook G. Discourse. – Oxford: Oxford University Press, 1989. – P. 1-19.

24. Harris Z. S. Discourse analysis: A sample text / Z. S. Harris // Language. – 1952. – Vol. 28. – P. 1-30; 474-494.

25. Schiffrin D. Approaches to Discourse. / D. Schiffrin. – Oxford: Blackwell Publishers Ltd, 1997. – 470 p.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. <https://t.me/Tsaplienko>
2. <https://t.me/+jibMbaRV245iNTMy>
3. https://t.me/fakty_ukraina
4. <https://t.me/+4kAkN49IKJBhZDk6>
5. https://t.me/svoboda_radio
6. https://t.me/u_now
7. https://t.me/fakty_ukraina
8. <https://t.me/kyivoperativ>
9. <https://t.me/SBUkr>
10. <https://t.me/vmrofficial>
11. https://t.me/V_Zelenskiy_official
12. <https://t.me/+cikk59Wi-Z42NTAy>
13. https://t.me/ukrpravda_news
14. <https://t.me/liganet>
15. https://t.me/ukrinform_news
16. <https://t.me/babel>
17. https://t.me/znuu_live
18. <https://t.me/espresotb>